

Република Србија
МИНИСТАРСТВО
ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

**ФИНАЛНИ ИЗВЕШТАЈ О СПРОВОЂЕЊУ ПРОГРАМА РАЗВОЈА
ЦИРКУЛАРНЕ ЕКОНОМИЈЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ
ЗА ПЕРИОД 2022-2024. ГОДИНЕ**

УВОД

Циркуларна економија је препозната као важан стратешки концепт за зелену транзицију Републике Србије, која је последњих година постављена високо на лествици приоритета за развој нашег друштва. Зелена транзиција је процес који подразумева економску, енергетску и инвестициону транзицију, које су засноване на одрживом коришћењу ресурса и енергије, смањењу негативног утицаја на животну средину, примени иновација и дигиталних алата, знању, додатној вредности и већој конкурентности привреде.

Највећи изазов савременог друштва је прекомерна потрошња ресурса, прекомерно црпљење природних ресурса и са тиме повезан убрзани темпо климатских промена и загађење животне средине. Циркуларна економија нуди одговор на ове кључне изазове. Зато је важно осигурати континуалну подршку политикама и иницијативама које промовишу транзицију ка одрживој кружној економији како би се позитивно утицало на животну средину, друштво и економију земље.

1. ДОСТИГНУЋА И ИЗАЗОВИ ТОКОМ ПЕРИОДА ИЗВЕШТАВАЊА

Циркуларна економија један је од главних темеља Европског зеленог договора (European Green Deal). Усвајање принципа циркуларне економије кључно је за постизање амбициозних еколошких циљева, транзицију ка моделу регенеративног раста и раздвајање економског раста од употребе ресурса. Како у Европи, тако и у нашој земљи циркуларна економија је препозната и као важан стратешки концепт за зелену транзицију Републике Србије. У том циљу је на предлог Министарства заштите животне средине (у даљем тексту: Министарство) Влада Републике Србије дана 1.12.2022. године усвојила Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022-2024. године, са Акционим планом, у којем су дефинисани општи и посебни циљеви који обухватају најважније области од значаја за циркуларну економију: управљање отпадом; управљање водама; обновљиви извори енергије и енергетска ефикасност; управљање хемикалијама; зелене јавне набавке и добровољни инструменти; привредна политика; иновације и подизање јавне свести.

Акционим планом предвиђене су конкретне мере и активности које ће се предузети ради обезбеђења услова да се циљеви Програма развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022-2024. године реализују, одређени су носиоци послова и партнери за спровођење тих мера и активности, као и време потребно за имплементацију наведених активности.

Општи циљ Програма развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022-2024. године био је **стварање подстицајног окружења за развој циркуларне економије у циљу подршке зеленој транзицији у Републици Србији**. За испуњење општег циља било је предвиђено пет посебних циљева, са мерама и активностима које су се спроводиле у периоду 2022-2024. године. У табели 1 је дат преглед посебних циљева и мера за њихово постизање.

У табели су приказани посебни циљеви и мере које су биле предвиђене Програмом развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022-2024. године.

Посебни циљеви утврђени Програмом ЦЕ		Мере предвиђене за испуњење појединачног циља
1.	Подршка привредном сектору у трансформацији на циркуларни модел пословања	1.1: Едукација специфичних група привредних субјеката за примену концепта циркуларне економије 1.2: Подршка привредним субјектима у проналажењу подстицаја и финансијских инструмената 1.3: Анализа потенцијала за примену модела циркуларне економије у одређеним областима прерађивачке индустрије и подршка одабраним привредним субјектима 1.4: Подстицање сарадње између научно-истраживачких организација и привредних субјеката у области иновација и оптимизације производње
2.	Подршка локалним самоуправама у стварању циркуларних заједница	2.1: Подршка одабраним јединицама локалне самоуправе у припреми локалних мапа пута за циркуларну економију 2.2: Подизање свести надлежних органа локалних самоуправа, јавних и комуналних предузећа и локалне привреде о концепту циркуларне економије
3.	Унапређење система управљања отпадом кроз ефикасније коришћење отпада у циркуларној економији	3.1: Смањење настајања отпада од пластичних производа за једнократну употребу 3.2: Унапређење индустријске симбиозе у циљу оптимизације коришћења ресурса и смањивања количине отпада 3.3: Подршка грађевинском сектору у развоју система управљања отпадом од грађења и рушења 3.4: Подршка рециклажном сектору за унапређење рециклажних процеса за поједине токове отпада у односу на супстанце које изазивају забринутост 3.5: Подршка за унапређење система управљања храном, вишковима хране и отпадом од хране у контексту циркуларне економије
4.	Подршка примени зелених јавних набавки и добровољних инструмената из области	4.1: Дефинисање приоритетних група добара, услуга и радова за Републику Србију за примену зелених јавних набавки

	заштите животне средине	4.2: Додатна афирмација зелених јавних набавки и израда водича 4.3: Израда критеријума за зелене јавне набавке за одговарајуће групе добара, услуга и радова 4.4: Унапређење прописа из области ЕМАС и Еко знака 4.5: Промоција ЕМАС и Еко знака
5.	Подизање свести заинтересоване јавности и образовних институција о концепту циркуларне економије	5.1: Информисање и едукација заинтересоване јавности о концепту циркуларне економије и одрживом развоју 5.2: Информисање и едукација образовних институција о концепту циркуларне економије

Најзначајнија достигнућа и изазови

Програм развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022-2024. године је дефинисао приоритете у кључним областима: управљање отпадом, воде, обновљиви извори енергије, енергетска ефикасност, хемикалије, зелене јавне набавке, иновације и едукација.

Најзначајнија достигнућа током периода спровођења Програма су следећа:

Подршка иновацијама која је подразумевала сарадњу привреде и научно-истраживачких институција, што је промовисало нове циркуларне пословне моделе.

Едукација и подизање свести уз спроведене едукативне активности које су биле усмерене на различите актере: привредне субјекте, локалне самоуправе, медије, школе и универзитете на којима се континуирано ради на увођењу концепата циркуларне економије у студијске програме.

Јачање капацитета јединица локалне самоуправе са циљем примене циркуларних принципа на локалном нивоу, израђена је и усвојена Методологија за израду мапа путева локалних самоуправа за циркуларну економију, по којој су 2024. године израђене мапе пута за 4 ЈЛС: Сомбор, Медвеђу, Бујановац и Панчево

Циркуларна економија препозната као алат за зелену транзицију Републике Србије, што јача интеграцију еколошких циљева у економску политику кроз међусекторску институционалну сарадњу.

Усаглашеност Програма са политиком ЕУ, стратегијама УН и са Агендом 2030 допринело је достизању циљева одрживог развоја.

Као један од главних изазова током периода спровођења Програма препознат је низак ниво адекватног знања о циркуларној економији, недостатак мултидисциплинарних капацитета, нарочито на локалном нивоу који отежава системско усвајање и спровођење циркуларних политика. Постоји недостатак јасних стимулативних механизма за приватни сектор да уђе у циркуларне пословне моделе јер се профит одлаже, а на потребна улагања се углавном гледа као на трошак а не на дугорочну неопходну инвестицију која води до одрживог пословања. Тржиште циркуларних материјала је још недовољно развијено, а регулаторни оквир и даље представља изазов. Препозната је потреба за међународном подршком (донаторска средства) јер буџети локалних

самоуправа могу бити ограничени за све активности. Иако се ради на едукацији, циркуларни концепт још није у потпуности прихваћен у друштву – важан је додатни рад на подизању свести (грађани, потрошачи). Изазов представља и транзиција радне снаге јер прелазак на циркуларне моделе може утицати на тржиште рада тако да нека радна места могу бити замењена и/или трансформисана. Стога је важно улагати у „зелене вештине” и преквалификацију радне снаге како би транзиција била праведна и социјално прихватљива.

2. НАЛАЗИ ВРЕДНОВАЊА

2.1. ПРЕГЛЕД ПЛАНИРАНИХ И УТРОШЕНИХ ФИНАНСИЈСКИХ СРЕДСТАВА ЗА ПЕРИОД ИЗВЕШТАВАЊА

ПРЕГЛЕД ПЛАНИРАНИХ ФИНАНСИЈСКИХ СРЕДСТАВА ЗА ПЕРИОД ИЗВЕШТАВАЊА

За спровођење Програма развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022-2024. године и његовог Акционог плана била су обезбеђена финансијска средства, из донација.

За реализацију мера у оквиру посебних циљева 1, 2, 3, 4 и 5. била су коришћена средства ГЕФ у оквиру пројекта „Смањење угљеничног отиска локалних заједница применом принципа циркуларне економије у Републици Србији – Циркуларне заједнице” који се реализује у сарадњи МЗЖС и УНДП, као и средства других донатора (SIDA - Шведска агенција за међународну развојну сарадњу, ЕУ средства кроз пројекат „ЕУ за Зелену агенду у Србији”).

ПРЕГЛЕД УТРОШЕНИХ ФИНАНСИЈСКИХ СРЕДСТАВА ЗА ПЕРИОД ИЗВЕШТАВАЊА

Средства за реализацију активности из Програма нису била трошена из буџета РС већ из донација међународних институција кроз пројекте који су се спроводили током трајања Програма. Из тог разлога не могу се сагледати тачни износи утрошених финансијских средстава јер су њима управљали донатори.

2.2. ОЦЕНА О ОСТВАРЕЊУ ОПШТЕГ И ПОСЕБНИХ ЦИЉЕВА, КАО И МЕРА У ОДНОСУ НА ПОКАЗАТЕЉЕ УЧИНКА

Након завршеног периода спровођења Програма развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022-2024. године урађена је анализа квалитативних и квантитативних показатеља степена остварења општих и специфичних циљева.

Вредновање поменутог документа урађено је у складу са чланом 34. Уредбе о методологији израде докумената јавних политика („Сл. гласник РС”, бр. 20/25). Овај документ вредновања је израђен у комбинацији унутрашње орагнизационе јединице органа, Одсека за циркуларну економију и одрживи развој, и екстерног независног евалуатора који је био ангажован кроз ГЕФ пројекат „Смањење угљеничног отиска локалних заједница применом принципа циркуларне економије у Републици Србији – Циркуларне заједнице”. Подаци за вредновање су се прикупљали из годишњих извештаја о реализацији Програма који су били припремљени у складу са Законом о

планском систему и подзаконским актима кроз Јединствени информациони систем који води Републички секретаријат за јавне политике.

Када је у питању вредновање учинка приликом евалуације уважене су све кључне области питања: релевантност, ефикасност, ефикасност и одрживост.

Анализа степена остварења општег циља

Транзиција ка циркуларној економији доприноси раздвајању економског раста од коришћења ресурса. Стога побољшања у продуктивности материјала – ефикасност употребе материјала – помажу у смањењу притиска и утицаја на животну средину. Циљана вредност тј. смањење домаће потрошње материјала није остварена. Према расположивим подацима вредност индикатора домаће потрошње материјала по становнику у 2024. износила је 23,0 тоне¹.

Показатељ(и) на нивоу општег циља (показатељ ефекта)	Јединица мере	Почетна вредност и базна година	Циљана вредност у 2024.	Остварена вредност у 2024.
Домаћа потрошња материјала по становнику	тона	18,2 (2019)	15,2	23,0

Анализа степена остварења посебног циља 1: Подришка привредном сектору у трансформацији на циркуларни модел пословања

Циркуларна економија има за циљ повећање количине материјала који се сакупља и враћа у привреду, чиме се смањује стварање отпада и ограничава екстракција примарних сировина. Стопа циркуларне употребе материјала мери допринос рециклираних материјала укупној потражњи материјала.

Већа вредност стопе циркуларности значи да више секундарних материјала замењује примарне сировине, чиме се смањује утицај на животну средину и екстракција примарног материјала.

Напредак није постигнут у достизању циљане вредности показатеља циља тј. повећање стопе коришћења циркуларних ресурса у индустрији на 2% у 2024. години. Према доступним подацима стопа коришћења циркуларних ресурса у 2024. години 1,2%².

Посебан циљ 1: Подришка привредном сектору у трансформацији на циркуларни модел пословања				
Показатељ(и) на нивоу посебног циља (показатељ исхода)	Јединица мере	Почетна вредност и базна година	Циљана вредност у 2024.	Остварена вредност у 2024.
Стопа коришћења	%	1,4 (2019)	2	1,2

¹ Линк базе података <https://sdg.indikatori.rs/area/indicator/?8.4.2>

² Линк базе података <https://publikacije.stat.gov.rs/G2025/Pdf/G20255729.pdf>

циркуларних ресурса у индустрији				
----------------------------------	--	--	--	--

Овај показатељ мери удео материјала који се рециклира и враћа у привреду – чиме се штеди екстракција примарних сировина – у укупној употреби материјала. Стопа коришћења циркуларних ресурса у индустрији, позната и као стопа циркуларности, дефинише се као однос циркуларне употребе материјала према укупној употреби материјала. Укупна употреба материјала мери се сумирањем укупне домаће потрошње материјала (ДПМ) и циркуларне употребе материјала. ДПМ је дефинисан у рачунима материјалних токова у целој економији. Циркуларна употреба материјала приближна је количини рециклираног отпада у домаћим постројењима за искоришћење (recovery) минус увезени отпад намењен искоришћењу плус извезени отпад намењен за искоришћење у иностранству. Већа вредност стопе коришћења циркуларних ресурса значи да више секундарних материјала замењује примарне сировине, чиме се смањује утицај на животну средину екстракције примарног материјала.

У сврху постизања посебног циља 1 успешно је спроведено неколико информативно-едукативних мера и активности.

Мера 1.1

У оквиру мере 1.1 која се односи на спровођење **едукације специфичних група привредних субјеката за примену концепта циркуларне економије** организоване су радионице, на којима је учествовало више од 70 привредних субјеката те је тиме остварена циљана вредност. Према подацима UNDP-а током 2024. године организоване су радионице на којима је учествовало више од 70 привредних субјеката, којим је присуствовало 2.272 особе од тога 1.217 особа женског и 1.055 особа мушког пола. Публикације урађене у оквиру ове мере доступне су на сајту <https://www.cirkularnezajednice.rs/publikacije-projekta/> и <https://circulareconomy-serbia.com/sr/dokumenti>.

Едукација специфичних група привредних субјеката, тј. њихово упознавање са темама које су значајне за разумевање и примену концепта циркуларне економије, важна је за подизање свести и практичну примену модела техничко-технолошких, организационих и пословних иновација у производним процесима који имају за циљ смањење потрошње ресурса и повећања енергетске ефикасности. Иако су према показатељима остварене циљане вредности у односу на број укључених привредних субјеката, неке активности због недостатка финансијских средстава нису у потпуности спроведене.

У оквиру мере 1.1 нису у потпуности спроведене активности усмерене на:

- ⇒ Израду Плана јачања капацитета идентификованих група привредних субјеката;
- ⇒ Израду специјализованих приручника за идентификоване групе привредних субјеката (највише за енергетску и ресурсну ефикасност);
- ⇒ У 2024. години израђен је нацрт Водича за управљање остацима од хране који ће бити завршен и промовисан током 2025. године;

⇒ Одржавање радионица/семинара за привредне субјекте на специфичне теме које су од кључног значаја за примену циркуларне економије у складу са припремљеним Планом обука.

Мера 1.1: Едукација специфичних група привредних субјеката за примену концепта циркуларне економије

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2023.	Циљана вредност у 2024.	Остварена вредност у 2024.
Укупан број специјализованих приручника намењених привредним субјектима	Број	0	2021.	1	3	7
Укупан број привредних субјеката који су учествовали на радионицама	Број	0	2021.	15	70	70

Закључак: Континуална анализа и идентификација потреба привредних субјеката за новим знањима и добро осмишљен план јачања капацитета привредних субјеката, који укључује програм обуке, израду специјализованих приручника и другог информативно-едукативног материјала и даље треба да буде у фокусу новог Програма.

Мера 1.2

Подстицајна мера 1.2, која се односи на пружање подршке привредним субјектима у проналажењу подстицаја и финансијских инструмената, у потпуности је спроведена у сегменту који се односи на повезивање владиних институција и пословних банака кроз консултативне активности у циљу проналажења лакшег приступа средствима за финансирање пројеката предузећа у области ЦЕ. Значајна финансијска подршка је пружена кроз пројекте које партнерски спроводе UNDP и Министарство заштите животне средине „Смањење угљеничног отиска локалних заједница применом принципа циркуларне економије у Републици Србији – Циркуларне заједнице”, уз финансијску подршку Глобалног фонда за животну средину, као и пројекат „ЕУ за Зелену агенду у Србији”, уз финансијску подршку Европске уније у сарадњи са Амбасадом Шведске и Европском инвестиционом банком (ЕИВ), уз додатна финансијска средства која су обезбедиле владе Шведске, Швајцарске и Србије. Поред конкретних новчаних средстава у суфинансирању пројеката значајна подршка је пружена и кроз менторски рад експерата са тимовима компанија на унапређењу пројектних идеја, изради бизнис планова, вештинама презентовања пројектне идеје и др.

Прелазак на циркуларну економију подразумева значајна улагања у модернизацију и иновације што представља једну од главних препрека транзицији привредних субјеката на циркуларну економију. Повећање улагања привредних субјеката у примену модела циркуларне економије може се остварити кроз одговарајуће програме за доделу

бесповратних средстава или коришћење повољних кредита и благовремено и адекватно информисање предузећа о програмима/изворима финансирања који су им доступни.

Мера 1.2: Подршка привредним субјектима у проналажењу подстицаја и финансијских инструмената							
Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.	Циљана вредност у 2024.	Остварено у 2024.
Укупан број континуално доступних програма/фондова који подржавају увођење принципа ЦЕ	Број	0	2021.		1	2	2
Израђена анализа фискалне политике и предлог механизма подстицаја за увођење ЦЕ	Да/Не	Не	2021.		Да		Не
Укупан број пословних банака које су биле укључене у консултативне активности у циљу проналажења лакшег приступа средствима за финансирање пројеката предузећа у области ЦЕ	Број	0	2021.	3			5

Закључак: Активности везане уз развијање програма финансирања преласка на циркуларну економију (улагање у иновације и еколошки прихватљиве производне процесе и подршка прилагођавања индустрије) потребно је наставити у наредном периоду.

Мера 1.3

У оквиру мере која се односи на израду **анализа потенцијала за примену модела циркуларне економије у одређеним областима прерађивачке индустрије и подршка одабраним привредним субјектима** циљеви су у потпуности испуњени. Извршена је детаљна анализа за 8 области прерађивачке индустрије које су обухваћене анализом потенцијала за примену модела циркуларне економије. Такође, одржана је серија обука о начинима смањења угљен-диоксида за одређене области индустрије у сарадњи са удружењима унутар ПКС.

Мера 1.3: Анализа потенцијала за примену модела циркуларне економије у одређеним областима прерађивачке индустрије и подршка одабраним привредним субјектима							
Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.	Циљана вредност у 2024.	Остварено
Укупан број области прерађивачке индустрије обухваћене анализом потенцијала за примену модела ЦЕ	Број	0	2021.	1	2	2	8
Укупан број привредних субјеката који имају израђене пословне акционе планове за прелазак на ЦЕ	Број	0	2021.		3	6	12

Закључак: Анализа потенцијала за примену модела циркуларне економије у појединим областима прерађивачке индустрије и израда пословних акционих планова за прелазак на циркуларну економију веома је важан корак који треба да послужи као основ за покретање сарадње међу привредницима различитих сектора индустрије, као и између научно-истраживачких организација и образовних институција са привредом, али и као основ за израду плана инвестиција у модернизацију и иновације (веза с мером 1.2 и 1.4). Активности је потребно наставити и у наредном периоду.

Наставак израда акционих планова за прелазак на циркуларну економију осигуран је кроз ИПА 2022 пројекат „Примена принципа циркуларне економије у општинама и компанијама као алат за достизање одрживог развоја У Републици Србији” у оквиру којег ће се изградити још 5 акционих планова.

Мера 1.4

Мера која се односи на **подстицање сарадње између научно-истраживачких организација и привредних субјеката у области иновација и оптимизације производње** успешно је спроведена. Додељено је укупно 35 ваучера у вредности од по 10.000 долара и финансирано 35 иновативних идеја у износу од 350.000 америчких долара. Током 2024. године оглашена су три јавна позива у оквиру пројекта „Циркуларне заједнице у Србији”: Јавни позив за иницијативе за интегрисање неформалних сакупљача секундарних сировина у формални систем управљања отпадом - Циркуларне награде; Јавни позив за унапређење сарадње науке и привреде у области циркуларних иновација – Циркуларни ваучери и Јавни позив за подршку додели Еко знака за услуге туристичког смештаја.³

У току 2024. године, кроз пројекат „ЕУ за Зелену агенду у Србији” спроведен је континуални јавни позив за иновативна решења у области зелене транзиције, и то за свих 5 стубова Зелене агенде, укључујући циркуларну економију.

Мера 1.4: Подстицање сарадње између научно-истраживачких организација и привредних субјеката у области иновација и оптимизације производње

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.	Циљана вредност у 2024.	Остварено
Укупан број јавних позива за пројекте на тему увођења иновативних и других техничких решења у циљу примене модела ЦЕ	Број	0	2021.	1	2	3	6
Укупан број привредних субјеката који су остварили сарадњу са научно-истраживачким организацијама у циљу развоја иновација и решења који се заснивају на	Број	0	2021.	3	6	9	35

³ <https://www.cirkularnezajednice.rs/pozivi/>

принципима ЦЕ кроз позиве за пројекте							
--	--	--	--	--	--	--	--

Закључак: Иновације су генератор економског раста, стога је потребно континуално спроводити активности које су усмерене на унапређење сарадње између научно-истраживачких организација и привредних субјеката у свим секторима.

Закључак спровођења мере 1: Активности предвиђене за постизање посебног циља 1 успешно су реализоване и потребно их је систематски спроводити и у наредном периоду. Активирање привредног сектора и јачање свести особа кључних за увођење иновација у организацији пословања, методама финансирања и политикама важно је за прелазак на циркуларну економију, што подразумева промене у целом ланцу вредности, од ефикасног управљања ресурсима, дизајна производа, усвајања нових пословних и тржишних модела, нових начина претварања отпада у ресурсе, до нових модела понашања потрошача.

Анализа степена остварења посебног циља 2: Подршка локалним самоуправама у стварању циркуларних заједница

Јачање капацитета локалних самоуправа је неопходан корак у спровођењу било које врсте реформи. Пружање подршке локалним самоуправама у формирању мреже циркуларних заједница које ресурсе и енергију континуално користе на одржив начин чиме последично смањују свој угљенични отисак и својим грађанима осигуравају бољи квалитет живота једна је од основних вредности овог програма. Амбициозан циљ пружања директне подршке за 50 ЈЛС није постигнут из објективних разлога.

Посебан циљ 2: Подршка локалним самоуправама у стварању циркуларних заједница							
Показатељ(и) на нивоу посебног циља (показатељ исхода)	Јединица мере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.	Циљана вредност у 2024.	Остварено
Укупан број ЈЛС којима је кроз програм пружена подршка у увођењу концепта ЦЕ	Број	0	2021.	0	0	50	4

У сврху постизања посебног циља 2 успешно је спроведено неколико информативно-едукативних мера и активности.

Мера 2.1

Мера подразумева **пружање помоћи одабраним ЈЛС у припреми локалне мапе пута за циркуларну економију** кроз пилот пројекте. Планирано је да се локалне мапе пута за циркуларну економију на овај начин припреме за 5 ЈЛС. Израђене су локалне мапе пута за циркуларну економију за четири јединице локалне самоуправе: Сомбор, Панчево, Медвеђа и Бујановац. У току је израда локалне мапе пута за Крушевац коју ради СКГО и за општину Тутин коју ради НАЛЕД. Наставак израда локалних мапа пута за циркуларну економију осигуран је кроз ИПА 2022 пројекат „Примена принципа циркуларне економије у општинама и компанијама као алат за достизање одрживог развоја у Републици Србији” у оквиру којег ће се израдити још 5 локалних мапа.

Мера 2.1: Подршка одабраним јединицама локалне самоуправе у припреми локалних мапа пута за циркуларну економију

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.	Циљана вредност у 2024.	Остварено
Укупан број ЈЛС за које су израђене локалне мапе пута	Број	0	2021.	1	3	5	4

Мера 2.2

У оквиру мере 2.2 која је усмерена на **подизање свести надлежних органа локалних самоуправа, јавних и комуналних предузећа и локалне привреде о концепту циркуларне економије** припремљен је и промовисан водич који садржи метод и принципе за правилну идентификацију и квантификацију постојећих потенцијала за примену циркуларне економије (анализа тока материјала и енергије, утицај на животну средину и сл.), као и смернице за правилно дефинисање мера за мапу пута, у погледу потребних инвестиција и добити. На основу Водича са методологијом за израду локалне мапе пута за циркуларну економију очекује се израда локалних мапа пута и у другим јединицама локалне самоуправе.

Мера 2.2: Подизање свести надлежних органа локалних самоуправа, јавних и комуналних предузећа и локалне привреде о концепту циркуларне економије

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у години 2023.	Циљана вредност у 2024.	Остварено
Укупан број ЈЛС	Број	0	2021.			50	4

обухваћених активностима за јачање капацитета за увођење ЦЕ							
---	--	--	--	--	--	--	--

Закључак: Потребно је наставити активности усмерене на пружање помоћи ЈЛС у припреми локалне мапе пута за циркуларну економију кроз пилот пројекте. Такође, потребно је наставити са дистрибуцијом и промовисањем припремљеног водича кроз одговарајућу промотивну кампању, која укључује организацију радионица и семинара за локалне самоуправе, јавна и комунална предузећа и друге заинтересоване стране (представници привреде, удружења и сл.). Важан сегмент кампање свакако треба да буде и преношење информација о доступним фондовима и програмима финансирања помоћу којих могу да се реализују мере и пројекти предвиђени у локалној мапи пута.

Анализа степена остварења посебног циља 3: Унапређење система управљања отпадом кроз ефикасније коришћење отпада у циркуларној економији

Спречавање настанка отпада и даље је велики изазов у Републици Србији, али и у државама Европске уније, укључујући и оне с високим стопама рециклирања. Посебним циљем 3 обухваћене су мере и активности које су усмерене на смањење настајања отпада од пластике, ефикаснијој рециклажи неопасног грађевинског отпада, као и унапређењу рециклажних процеса и обезбеђењу циркуларности рециклата кроз проверу присуства и уклањање најопаснијих хемикалија које могу да контаминирају циркуларне токове. Предвиђене мере и активности биле су углавном информативно-едукативног карактера, па се за праћење ефеката њихове примене као показатељ користи укупан број израђених докумената и укупан број радионица и промотивних активности за унапређење система управљања отпадом. Према показатељима исхода циљане вредности су остварене. Током 2023. и 2024. године усвојен је низ законских прописа важних за увођење принципа циркуларне економије у области управљања отпадом. У 2023. години усвојена је Уредба о начину и поступку управљања отпадом од грађења и рушења („Сл. гласник РС”, бр. 93/23 и 94/23-исп.) и израђен је Приручник о управљању отпадом од рушења и градње. Током 2024. године усвојени су Правилник о врстама отпада за које се може поднети захтев, дозвољеним поступцима и технологијама третмана за врсте отпада и другим посебним елементима за одређивање престанка статуса отпада („Сл. гласник РС”, бр. 19/24); Правилник о критеријумима за одређивање нуспроизвода и обрасцу извештаја о нуспроизводима, начину и роковима за његово достављање („Сл. гласник РС”, бр. 29/24) и Правилник о изменама Правилника о категоријама, испитивању и класификацији отпада („Сл. гласник РС”, бр. 65/24). Такође, број реализованих промотивних активности премашио је циљане вредности показатеља.

Посебан циљ 3: Унапређење система управљања отпадом кроз ефикасније коришћење отпада у циркуларној економији

Показатељ(и) на нивоу посебног циља (показатељ исхода)	Јединица мере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.	Циљана вредност у 2024.	Остварено
Укупан број израђених докумената	Број	0	2021.		3	5	6
Укупан број радионица и промотивних активности за унапређење система управљања отпадом	Број	0	2021.		5	14	24

Мера 3.1

Мера 3.1 усмерена на **смањење отпада од пластичних производа за једнократну употребу**, предвиђа израду Анализе тржишта једнократне пластике у РС и Смерница за замену једнократне пластике одрживијим материјалима, и није у потпуности реализована. Разлози неиспуњавања активности објективне су природе и леже у чињеници да је у 2022. години Центар за унапређење животне средине урадио и издао Анализу истраживања ставова и навика грађана у вези са једнократном пластиком, која је доступна на линку <https://cuzs.org.rs/plastika-docs/Analiza-istrazivanja-o-jednokratnoj-plastici-CUZS.pdf>

С обзиром да већ постоји урађена Анализа, није било потребе да се спроводе активности предвиђене мером 3.1.

Мера 3.1: Смањење настајања отпада од пластичних производа за једнократну употребу							
Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.	Циљана вредност у 2024.	Остварено
Анализа тржишта једнократне пластике у РС	Да/Не	Не	2021.		Да		Не
Израђене смернице за замену једнократне пластике	Да/Не	Не	2021.		Да		Не

Закључак: Велики допринос количини пластичног отпада, који се сваке године одлаже у животној средини, даје потрошња производа за једнократну употребу од пластике. Типично амбалажа и други производи широке потрошње који се бацају након једне краткотрајне употребе, ретко се рециклирају и подлежу одлагању као отпад. Ово укључује малу амбалажу, кесе, шоље за једнократну употребу, поклопце, сламке и прибор за јело. Избегавање и смањење пластичног отпада један је од кључних циљева европске стратегије за пластику у циркуларној економији. Имплементација Директиве о пластици за једнократну употребу (SUPD) један је од стубова циркуларне економије. Циљ SUPD је да спречи и смањи утицај одређених пластичних производа на животну средину и да промовише прелазак на циркуларну економију. Конкретно, Директивом се кроз хармонизован законодавни оквир широм ЕУ, уводи низ различитих мера за пластичне производе за једнократну употребу, које укључују тржишна ограничења, смањење потрошње, захтеве за обележавања, обавезан рециклирани садржај и одвојено сакупљање и трошкове чишћења смећа. У том смислу анализа тржишта једнократне пластике и разматрање циркуларних решења тј. алтернатива једнократној пластици је веома важна компонента у имплементацији SUPD и транзицији ка циркуларној економији.

Примена принципа циркуларне економије у подручју пластике подразумева деловање свих учесника у вредносном ланцу пластике од произвођача, дизајнера, трговаца до субјеката који се баве рециклирањем. У том смислу је потребно и укључити научну заједницу, заједно са националним и локалним органима и грађанима, како би се дошло до одрживе и сигурније потрошње и производње пластике. Стога је потребно наставити са информативно-едукативним мерама подизања свести потрошача, али и привредних субјеката којима активности на спречавању стварања пластичног отпада могу да буду прилика за развој нових пословних подухвата.

Мера 3.2

Мером 3.2, која се односи на **унапређење индустријске симбиозе у циљу оптимизације коришћења ресурса и смањивања количина отпада**, предвиђено је успостављање дигиталне базе привредних субјеката која ће допринети бољем међусобном повезивању и размени информација, како у погледу расположивих остатака из производних процеса, тако и у погледу потражње остатака који се могу користити код истих или других привредних субјеката као ресурс у производним циклусима, односно развоју брзе секундарних сировина.

Спречавање настанка отпада увелико зависи од регулаторних активности и усклађености са основним обавезама из Оквирне директиве о отпаду 2008/98/ЕК и Директиве о депонијама 1999/31/ЕК, као што су затварање незаконитих депонија, санација и обрада отпада пре одлагања на депонију, које тек треба да се испуне. У том смислу корак напред постигнут је усвајањем регулаторног оквира који се односи на нуспроизводе и престанак статуса отпада у циљу бржег и лакшег уписивања производних остатака или одређених врста отпада у одговарајуће регистре. Кроз Дигиталну платформу ПКС и према подацима сакупљеним из индустријских зона, инсталирана је *'берза'* нуспроизвода <https://circulareconomy-serbia.com> односно регистар отпада у Србији. Током 2025. године наставиће се са активностима ажурирања базе података привредних субјеката о количинама и врстама производних остатака.

Мера 3.2: Унапређење индустријске симбиозе у циљу оптимизације коришћења ресурса и смањивања количине отпада

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.	Циљана вредност у 2024.	Остварено
Успостављена база података о количинама и врстама производних остатака	Да/Не	Не	2021.		Да		Не
Укупан број потврда о упису у Регистар нуспроизвода	Број	4	2021.	5	10	20	0
Укупан број потврда за поједине врсте отпада о престанку статуса отпада	Број	2	2021.	3	6	8	29
Усвајање прописа за спровођење мере	Да/назив прописа						Да

Закључак: Поновна употреба искоришћених ресурса је један од принципа циркуларне економије за чију примену постоји значајан потенцијал у индустрији у којој се поједини токови отпадних материјала могу ефикасно користити у различитим производним процесима. Управо зато, у наредном циклусу програма ЦЕ потребно је наставити активности на успостављању дигиталне базе привредних субјеката која би омогућила лакшу размену података и њихово повезивање.

Мера 3.3

Мере и активности усмерене на подршку грађевинском сектору у развоју система управљања отпадом од грађења и рушења и унапређење управљања отпадом од грађења и рушења у потпуности су реализоване у 2023. години. Израђена је анализа тренутног стања поступања са отпадом од грађења и рушења и потенцијала за рециклажу у грађевинском сектору у Републици Србији. Такође, израђен је и представљен стручни Водич о правилном поступању са отпадом од грађења и рушења.

Мера 3.3: Подршка грађевинском сектору у развоју система управљања отпадом од грађења и рушења

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.	Циљана вредност у 2024.	Остварено
--	---------------	------------------	--------------	-------------------------	-------------------------	-------------------------	-----------

Анализа тренутног стања поступања са отпадом од грађења и рушења и потенцијала за рециклажу у грађевинском сектору	Да/Не	Не	2021.			Да	Да
Израђен водич о правилном поступању са отпадом од грађења и рушења	Да/Не	Не	2021.			Да	Да

Закључак: Отпад од грађења и рушења има један од највећих потенцијала за развој циркуларне економије, због чега је потребно да се настави са активностима за унапређење управљања овом врстом отпада.

У наредном периоду потребно је наставити са унапређењем регулаторног оквира о управљању отпадом од грађења и рушења, у циљу његовог даљег усклађивања са одредбама Оквирне директиве о отпаду 2008/98/ЕК, као и са активностима усмереним на постизање циљева утврђених овом Директивом.

Мера 3.4

Мера 3.4 која се односи на подршку рециклажном сектору за унапређење рециклажних процеса за поједине токове отпада у односу на супстанце које изазивају забринутост и која предвиђа израду анализе потенцијала за унапређење рециклажних процеса за одабране токове отпада, односно типове производа који се рециклирају (нпр. електронски и електрични отпад, отпадна пластика или текстил), са посебним акцентом на најопасније хемикалије које могу да контаминирају циркуларне токове, није у потпуности реализована у делу који се односи на број одржаних радионица на тему унапређења рециклажних процеса са акцентом на најопасније хемикалије које могу да контаминирају циркуларне токове. Крајем 2024. године одржана је радионица "Контрола супстанци које изазивају забринутост у рециклажним процесима електричног и електронског отпада, технике за њихову детекцију, квантификацију и уклањање". Радионица је одржана као хибридни догађај, на којој су сви рециклери имали могућност учествовања.

У оквиру ове мере израђена је листа супстанци које изазивају забринутост. Израђен је и Приручник за идентификацију и сепарацију отпада који садржи полибромоване дифенилетре (PBDEs) намењен рециклерима отпада. PBDEs су одабрани као најзаступљенија супстанца која изазива забринутост при рециклажи отпада. Приручник је израђен у оквиру UNDP пројекта: "Јачање синергије у имплементацији Базелске, Ротердамске, Стокхолмске и Минамата конвенције у Републици Србији".

Мера 3.4: Подршка рециклажном сектору за унапређење рециклажних процеса за поједине токове отпада у односу на супстанце које изазивају забринутост

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.	Циљана вредност у 2024.	Остварено
Израђен приручник за контролу супстанци које изазивају забринутост у рециклажним процесима	Да/Не	Не	2021.		Да	Да	Да
Укупан број радионица на тему унапређења рециклажних процеса са акцентом на најопасније хемикалије које могу да контаминирају у циркуларне токове	Број	0	2021.		1	2	1

Закључак: Потребно је наставити са активностима на изради приручника и публикација који ће садржати информације о методама и техникама које се могу користити за контролу супстанци које изазивају забринутост у рециклажним процесима, укључујући технике за њихову детекцију, квантификацију и уклањање. Резултате изведених анализа потенцијала за унапређење рециклажних процеса за одабране токове отпада, као и информације из приручника за контролу супстанци које изазивају забринутост у рециклажним процесима, потребно је представити на релевантним радионицама/семинарима намењеним рециклажној индустрији, удружењима рециклера и другим организацијама који раде у области управљања отпадом.

Мера 3.5

Активности усмерене на **унапређење система управљања храном у HOREKA сектору**, међу трговачким ланцима и међу потрошачима су у већој мери реализоване у овом програмском циклусу. Мером је била предвиђена реализација пилот пројекта у оквиру кога је анализиран потенцијал за увођење циркуларне економије за неколико одабраних хотела и ресторана и дати препоруке за управљање храном, вишковима хране

и отпадом од хране. У оквиру пилот пројекта назива "Отпад од хране за зелену енергију", два велика београдска угоститељска објекта и један конгресни центар су током априла, маја и јуна месеца 2024. године прикупљала свој отпад од хране и предавала га овлашћеном оператеру за ову врсту отпада, која је даље прерађивала овај отпад и припремала за биогасно постројење где се добијао биогас као производ ферментације и дигестат који се даље користио као оплемењивач пољопривредног земљишта. На тај начин је од априла до јула прикупљено око 24 тоне отпада од хране и претворено у биогас. На тај начин је спречено да се у атмосферу емитује 16,5 тона CO₂, што је количина коју 790 стабала апсорбује за годину дана.

На основу резултата пилот пројекта током 2024. године израђен је нацрт модела за управљање храном, вишковима хране и отпадом од хране за НОРЕКА сектор. Израда финалног документа, тј. Смерница за управљање храном, вишковима хране и отпадом од хране као и његово представљање релевантим институцијама и представницима овог сектора очекује се током 2025. године. Такође, мером је предвиђено и успостављање и промоција дигиталних алата за побољшање следљивости и означавање прехранбених производа, како би се осигурала безбедност хране. Спровођење ове активности очекује се у оквиру пројекта који спроводи UNDP и Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде.

Мера 3.5: Подршка за унапређење система управљања храном, вишковима хране и отпадом од хране у контексту циркуларне економије

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.	Циљана вредност у 2024.	Остварено
Смернице за управљање храном, вишковима хране и отпадом од хране за ХОРЕКА сектор	Да/Не	Не	2021.		Да	Да	Не
Укупан број догађаја у току промоције пилот пројекта и	Број	0	2021.			3	3

израђених смерница за ХОРЕКА сектор							
Укупан број догађаја у току промоције дигиталних алата за праћење хране и управљања храном међу трговачким ланцима и потрошачима	Број	0	2021.			5	0

Закључак: Губици и отпад од хране јављају се у свим фазама ланца производње и снабдевања храном, од примарне производње, производње и прераде, дистрибуције, складиштења, трговине, угоститељства и институционалних кухиња, до домаћинства. Будући да су губици и расипање хране непожељна појава из етичких, економских и еколошких разлога, спречавање стварања и смањење количине отпада од хране издвојено је као приоритетна тема европских политика, стратегија и иницијатива.

Мере усмерене на рационалнију набавку хране која се у највећој мери одбацује, веће искоришћење вишкова хране и смањење количине отпада који се одлаже на депоније, као и веће искоришћење отпада од хране за производњу биогорива и компоста потребно је спроводити и у наредном периоду.

Анализа степена остварења посебног циља 4: Подришка примени зелених јавних набавки и добровољних инструмената из области заштите животне средине

Јавна набавка важан је инструмент који системски доприноси остварењу зелене транзиције. Јавне набавке чине значајан део трговине на националном тржишту (просечни удео јавних набавки у БДП-у је износио око 10,5% у 2023. години), због чега се побољшањем еколошких својстава јавних набавки може снажно утицати на развој тржишта нискоугљеничних и циркуларних производа и стимулисати еколошке иновације, односно остварити већа понуда "зелених" производа и услуга. Куповином "зелених" производа и услуга јавним средствима, доприноси се остваривању климатских и еколошких циљева, али и показује јасно стратешко опредељење за њихово остваривање. Према подацима за 2024.годину, реализоване су 3 обуке из области ЗеЈН на којима је присуствовао више стотина учесника, што вишеструко премашује циљану вредност показатеља, а уједно показује и велико интересовање учесника за учешће у поступцима ЗеЈН. Такође, у извештајном периоду урађено је 6 водича за 6 предмета набавки за које је изменама Закона о јавним набавкама прописано да је обавезна примена еколошких критеријума. Започете су активности у унапређењу националног законодавног оквира у области добровољних инструмената из области заштите животне

средине у Републици Србији. Израђен је нцрт ЕМАС правилника, који је тренутно у фази прикупљања мишљења релевантних институција. У Србији тренутно две компаније имају Еко знак за више својих производа: Tarket parket и Wienerberger.

Иако су активности и мере везане за промовисање зелених јавних набавки у великој мери реализоване, оне су од великог значаја за успостављање циркуларне економије, па их је потребно континуално спроводити.

Посебан циљ 4: Подршка примени зелених јавних набавки и добровољних инструмената из области заштите животне средине							
Показатељ(и) на нивоу посебног циља (показатељ исхода)	Јединица мере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.	Циљана вредност у 2024.	Остварено
Број годишње реализованих додатних обука/семинара и стручних консултација из области ЗеЈН	Број	1	2021.	2	2	3	3
Број годишње реализованих ЗеЈН из одговарајућих група добара, услуга и радова	Број	3	2021.		3	5	3.244
Усвајање ЕМАС правилника	Да/Не	Не	2021.				Не
Укупан број организација са уведеним националним Еко знаком за неки од производа и/или услуга организације	Број	2	2021.		4	6	2

Мера 4.1

Активности усмерене на дефинисање приоритетних група добара, услуга и радова за примену зелених јавних набавки у потпуности су реализоване. Изменама Закона о јавним набавкама 2023. уведено је правило да су зелене јавне набавке обавезне од 01.01.2024. године за одређене врсте производа које су дефинисане *Правилником о врстама добара за која су наручиоци у обавези да примењују еколошке аспекте у поступцима јавних набавки* ("Сл.гласник РС", бр. 115/23), што представља значајан искорак према одрживој будућности. Одабрано је 5 приоритетних група добара (фотокопир папир, рачунарска опрема (десктоп рачунари, лаптоп рачунари и монитори), канцеларијска електронска опрема (штампачи, скенери, мултифункционални уређаји и

сл.), клима уређаји (стандардни клима уређаји, инвертер климе за грејање и хлађење и сл.); средства за чишћење (производи за чишћење тврдих површина, текстилни производи за чишћење и сл.), за које ће еколошки аспекти, попут животног века производа, трошкова одржавања, потрошње воде и електричне енергије, као и могућности рециклаже добара имати кључну улогу у одабиру понуда. Такође, Правилник прописује да удео предмета набавке са еколошким аспектима у поступцима јавних набавки добара мора износити најмање 10% у односу на укупан обим предмета јавне набавке.

Мера 4.1: Дефинисање приоритетних група добара, услуга и радова за Републику Србију за примену зелених јавних набавки

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.	Циљана вредност у 2024.	Остварено
Одабране приоритетне групе добара, услуга и радова за примену ЗеЈН	Да/Не	Не	2021.		Да		Да

Закључак: Активности усмерене на проширивање листе добара и услуга за која је потребно применити еколошке аспекте током јавне набавке као и активности које би резултирале повећањем минималног удела ЗеЈН у укупном обиму јавне набавке потребно је континуално спроводити. Куповина зелених производа и услуга јавним средствима доприноси климатским и еколошким циљевима кроз праксу зелених јавних набавки и спречава и смањује стварање отпада.

Мера 4.2

У оквиру мере која се односи на додатну афирмацију ЗеЈН израђено је 6 посебних стручних водича за зелене јавне набавке, на теме за које је процењено да су најпотребније за наручиоце и понуђаче који су објављени на линку:

<https://www.ekologija.gov.rs/dokumenta/cirkularna-ekonomija/zelene-javne-nabavke>.

Укупно су реализовано 3 обуке у области ЗеЈН током 2024. године.

Мера 4.2: Додатна афирмација ЗеЈН и израда водича

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.	Циљана вредност у 2024.	Остварено
Укупан број израђених додатних	Број	2	2021.	3	4	5	6

водича из области ЗеЈН							
Број реализованих семинара и/или обука из области ЗеЈН годишње	Број	1	2021.	1	1	1	3

Закључак: Активности усмерене на едукацију и тренинге за наручиоце и понуђаче потребно је континуално спроводити у наредном периоду.

Мера 4.3

Мера којом је предвиђено превођење доступних ЕУ критеријума за зелене јавне набавке на српски језик, уз додатно прилагођавање националном контексту није у потпуности реализована. Модели конкурсне документације су прилагођени ЕУ критеријумима и стандардима у погледу зелених јавних набавки, те су исти и представљени на обукама заинтересованим странама. Такође, током 2023. године израђено је 6 модела конкурсне документације који су доступни на линку:

<https://www.ekologija.gov.rs/dokumenta/cirkularna-ekonomija/zelene-javne-nabavke>

Током 2024. године поред конкурсних документација припремљене су и Смернице за зелене јавне набавке. Канцеларија за јавне набавке континуално организује и спроводи обуке на тему примене еколошких аспеката у јавним набавкама, као и са израдом практичних алата.

Мера 4.3: Израда критеријума за зелене јавне набавке за одговарајуће групе добара, услуга и радова

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.	Циљана вредност у 2024.	Остварено
Укупан број израђених докумената за критеријуме за ЗеЈН за одговарајуће групе добара, услуга и радова	Број	0	2021.	6	10	18	12

Закључак: Континуално спроводити активности превођења доступних ЕУ критеријума за зелене јавне набавке на српски језик. Имплементација ове активности директно је повезана са мерама усмереним на додатну афирмацију ЗеЈН.

Мере 4.4 и 4.5

У оквиру ових мера предвиђене активности усмерене на унапређење националног регулаторног оквира у области добровољних инструмената EMAS и Еко знака нису у потпуности реализоване. Започете су активности у унапређењу националног законодавног оквира за примену добровољних инструмената у области заштите животне средине: EMAS и Еко знака. Израђен је ~~нацрт~~ предлог EMAS правилника који је послат на мишљење надлежним институцијама. По добијању мишљења биће омогућен завршетак процедуре и коначно усвајање Правилника о EMAS -у. У току је израда нацрта измена и допуна Правилника о Еко знаку којим се уводе нови критеријуми за групе производа у складу са важећом ЕУ легислативом о Еко знаку.

Мера 4.4: Унапређење прописа из области EMAS и Еко знака							
Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.	Циљана вредност у 2024.	Остварено
Израђена анализа са предлозима мера за даља унапређења подстицања примене постојећих и могућности увођења додатних добровољних инструмената	Да/Не	Не	2021.		Да	Да	Не
Објављен EMAS Правилник	Да/Не	Не	2021.		Да	Да	Не
Објављен ревидиран Правилник о Еко знаку	Да/Не	Не	2021.		Да	Да	Не

Нови Правилник о EMAS треба да пружи додатну помоћ организацијама из Републике Србије да остваре регистрацију у EMAS регистар у оквиру ЕУ, док се изменама Правилника о Еко знаку постиже даље усаглашавање критеријума за национални Еко знак са важећим критеријумима за ЕУ Еко знак, као и да се покрију додатне групе производа и услуга према приоритетима који су дефинисани за зелене јавне набавке и њиховој заступљености на тржишту Републике Србије. Усвајање наведених прописа услов је за имплементацију активности промоције Еко знака и EMAS из мере 4.5. У оквиру ове мере одржан је један скуп везан за Еко знак у области одрживог туризма. Министарство заштите животне средине и Програм Уједињених нација за развој (UNDP), уз финансијску подршку Глобалног фонда за животну средину (GEF), објавили су и промовисали Јавни позив за подршку додели Еко-знака за услуге туристичког смештаја у сеоским домаћинствима у Србији.

Мера 4.5: Промоција ЕМАС и Еко знака

Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.	Циљана вредност у 2024.	Остварено
Укупан број објављених смерница/водича у вези са ЕМАС и Еко знаком	Број	0	2021.		2		Не
Укупан број стручних скупова на тему ЕМАС и Еко знака	Број	0	2021.	2	4	6	1

Закључак: Зелена јавна набавка све се више истиче у међународним и европским стратешким документима као инструмент који може допринети 'озелењавању' тржишта и подстаћи развој еко-иновација у сврху развоја зелених производа и услуга. Зеленом јавном набавком могу се остварити и финансијске уштеде у јавном сектору, посебно ако се узимају у обзир трошкови током животног века производа и услуга, а не само набавна цена. Потребно је континуално спроводити активности промовисања одрживих производа и услуга, смањити штетан утицај на животну средину и допринети развоју ЦЕ.

Такође, активности усмерене на подстицање органа јавне власти (локалне самоуправе и друге органе) на примену мерила и критеријума за зелене јавне набавке треба спроводити континуирано.

Где је могуће, размотрити могућност за директно повезивање ЗеЈН са Еко ознаком. На тај начин ће се осигурати да се набавкама производа и услуга са Еко ознаком да приоритет, чиме ће се повећати и број производа и услуга који задовољавају строге еколошке стандарде, али и спречити коришћење манипулативног зеленог маркетинга.

Анализа степена остварења посебног циља 5: Подизање свести заинтересоване јавности и образовних институција о концепту циркуларне економије

Информационо-едукативне активности усмерене на **подизање свести заинтересоване јавности и образовних институција** о значају увођења циркуларне економије за привреду и савремено друштво, очување ресурса и заштиту здравља људи и животне средине у великој мери су реализоване. Одржане су 4 кампање за представнике високо образовних институција на тему циркуларне економије, климатских промена и одрживог развоја, на Универзитетима у Београду, Нишу, Крагујевцу и Новом Саду.

Посебан циљ 5: Подизање свести заинтересоване јавности и образовних институција о концепту циркуларне економије

Показатељ(и) на нивоу посебног циља	Јединица мере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.	Циљана вредност у 2024.	Остварено
-------------------------------------	---------------	------------------	--------------	-------------------------	-------------------------	-------------------------	-----------

<i>(показатељ исхода)</i>							
Укупан број реализованих кампања о ЦЕ	Број	0	2021.			2	4

Мера 5.1

У оквиру мере за подизање свести јавности и образовних институција одржане су 4 кампање подизања свести за представнике високо образовних институција о концепту циркуларне економије и одрживом развоју. Спроведена је кампања за подизање свести јавности у циљу промоције циркуларне економије и одрживог развоја, кроз више радионица, семинара и конференција, иако израда Плана подизања свести заинтересоване јавности о ЦЕ и одрживом развоју није у потпуности завршена у планираном временском оквиру.

Мера 5.1: Информисање и едукација заинтересоване јавности о концепту циркуларне економије и одрживом развоју							
Показатељ(и) на нивоу мере <i>(показатељ резултата)</i>	Јединица мере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.	Циљана вредност у 2024.	Остварено
Израђен План подизања свести заинтересоване јавности о ЦЕ и одрживом развоју	Да/Не	Не	2021.	Да			Не
Укупан број одржаних догађаја у оквиру реализације Плана за заинтересовану јавност на којима се промовише ЦЕ	Број	0	2021.	3	6	10	10

Закључак: Активности усмерене на подизање свести јавности о важности и потреби трансформације привреде и друштва према принципима циркуларне економије потребно је континуално спроводити и у наредном раздобљу.

Мера 5.2

У оквиру ове мере започете су активности на реализацији информативно-едукативних кампања усмерених на подизање свести у високошколским установама (укупно 30

образовних институција обухваћено је кампањом подизања свести о концепту ЦЕ). Циљ мере био је увођење концепта ЦЕ у програме високошколских установа, што је веома захтеван и дуготрајан процес, како би се подигао ниво знања и информисаности о концепту циркуларне економије код студената, будућих носиоца друштвене и привредне активности.

Ова мера је изузетно важна за усвајање концепта ЦЕ у већој мери и потребно је додатно оснажити информисање и едукацију образованих институција о концепту ЦЕ с обзиром на то, да је важно јачање сарадње између пословног и академског сектора за иновације које доприносе циркуларној економији и зеленој транзицији.

Мера 5.2: Информисање и едукација образовних институција о концепту циркуларне економије							
Показатељ(и) на нивоу мере (показатељ резултата)	Јединица мере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност у 2022.	Циљана вредност у 2023.	Циљана вредност у 2024.	Остварено
Укупан број образовних институција обухваћених кампањом подизања свести	Број	0	2021.	5	15	30	30
Укупан број високошколских установа које су у садржаје предмета на основним и мастер академским или струковним студијама увеле концепт ЦЕ у току кампање обухваћене овим програмом	Број	0	2021.		2	4	2

Закључак: Активности усмерене на јачање свести, правремену информисаност и едукацију популације свих узраста о принципима и користима транзиције ка циркуларној економији потребно је континуално спроводити кроз систематску едукацију користећи промотивне материјале, медије и образовне институције.

2.3. ПРЕГЛЕД ЕКСТЕРНИХ ФАКТОРА КОЈИ СУ УТИЦАЛИ НА СТЕПЕН ПОСТИГНУТИХ РЕЗУЛТАТА

На основу анализе релевантности мера и анализе степена реализованих циљева Програма може се закључити да се на проблеме и изазове током спровођења активности усмерених на примену концепта циркуларне економије успешно одговорило. С обзиром на то да се ради о првом Програму са Акционом плану за циркуларну економију у Републици Србији, очекивано је да је изостала шира подршка мерама и активностима и

заинтересованост актера за учешће у кампањама од стране предузећа и јединица локалне самоуправе.

Економске користи од увођења циркуларне економије још нису у потпуности препознате на нивоу привреде, предузећа и јединица локалне самоуправе. Такође, неусклађеност националног регулаторног оквира у области управљања отпадом и добровољних инструмената заштите животне средине са релевантним законодавством ЕУ успорио је реализацију активности и мера предвиђених овим Програмом.

2.4. ЕФЕКТИ НА ЦИЉНЕ ГРУПЕ И ДРУГЕ ЗАИНТЕРЕСОВАНЕ СТРАНЕ

У периоду од само три године постигнут је високи степен реализације активности и мера усмерених на стварање подстицајног окружења за развој циркуларне економије у Републици Србији.

Прелазак на циркуларну економију нуди прилику за нови смер наше економије, чинећи је одрживијом и конкурентнијом. Економија која почива на принципима циркуларности доноси предности предузећима, привреди и грађанима као што су:

- иновативнији и ефикаснији начини производње и потрошње
- заштита предузећа од оскудице ресурса и променљивих цена
- могућности за отварање радних места у локалу и друштвену интеграцију
- оптимизација управљања отпадом која подстиче рециклажу и смањује депоновање отпада
- уштеда енергије
- користи за животну средину у смислу климе и биодиверзитета, мањег загађења ваздуха, земљишта и воде.

Како је циркуларна економија концепт који има позитивне ефекте на животну средину, али и на целокупно друштво, уз повећање нових пословних модела, подстицање иновација, нових радних места, мање опасних производа и сл., може се закључити да су ефекти успостављања циркуларне економије и одговарајућих јавних политика на заинтересоване стране углавном позитивни.

АНАЛИЗА ЕФЕКТА РЕАЛИЗОВАНИХ МЕРА НА ЦИЉНЕ ГРУПЕ И ДРУГЕ ЗАИНТЕРЕСОВАНЕ СТРАНЕ

УЧЕСНИЦИ	ЕФЕКАТ РЕАЛИЗОВАНИХ МЕРА	ВЕЗА СА МЕРАМА ИЗ ПРОГРАМА ЦЕ
ПРИВРЕДА	Олакшавање зелене транзиције кроз: <ul style="list-style-type: none"> ➤ доступност информација о принципима ЦЕ кроз израду водича о појединим компонентама ЦЕ ➤ пружање директне техничке помоћи одабраном броју предузећа у изради пословних акционих 	Активности из мере: <ul style="list-style-type: none"> 1.1-1.4 3.2-3.5 4.1, 4.2, 4.4, 4.5

	<p>планова за усвајање принципа циркуларне економије</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ упознавање са доступним механизмима финансијских подстицаја за привреду ➤ подстицање сарадње између научно-истраживачких организација и привредних субјеката у области иновација и оптимизације производње ➤ доступност информација о критеријумима зелене јавне набавке. 	
ЈАВНИ СЕКТОР	<p>Унапређење спровођења зелених јавних набавки кроз:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Доступност критеријума за зелене јавне набавке ➤ Доступност информација и водича из области зелених јавних набавки за приоритетне групе добара, услуга и радова ➤ Праћење примера добре праксе за зелене јавне набавке <p>Унапређење законодавног оквира у области зелене јавне набавке, Еко знака и ЕМАС</p>	Активности из мере 4.1-4.5
ЛОКАЛНА САМОУПРАВА	<p>Јачање капацитета за увођење циркуларне економије на локалном нивоу.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Подршка у припреми мапа пута за ЦЕ у приоритетним областима: управљање отпадом, мобилност, управљање водама и енергетска ефикасност. ➤ Подстицање спровођења зелених јавних набавки на локалу. 	Активности из мере 2.1; 2.2 4.1-4.5
ГРАЂАНИ	<p>Подизање свести о важности промене потрошачких навика те подстицање</p>	Активности из мере 3.1; 5.1

	<p>одговорног понашања при производњи и селекцији отпада</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Информисаност у вези са активнијим укључивањем у токове циркуларне економије. ➤ Информисаност о избору производа и услуга (паметне одлуке засноване на животном циклусу производа/услуга-дугорочно финансијска уштеда) ➤ Побољшана инфраструктура за примарну селекцију отпада, ➤ Ограничавање употребе једнократне пластике, мање стварања отпада ➤ Ограничавање употребе пластичних кеса (посебно оксо-деградабилних које носе опасности од стварања микропластике). ➤ Безбедни производи (без опасних хемикалија). 	
<p>ОБРАЗОВНЕ ИНСТИТУЦИЈЕ</p>	<p>Подизање нивоа знања и информисаности о концепту циркуларне економије</p>	<p>Активности из мере 5.2</p>

3. ПРЕПОРУКЕ КАО ОСНОВ ЗА НАРЕДНИ ЦИКЛУС ПЛАНИРАЊА

Нови Програм за развој циркуларне економије у Републици Србији за период 2026-2030. године уз који су предвиђена два Акциона плана, први за период 2026-2027. године и други за период 2028-2030. године, треба да пружи агенду оријентисану на будућност за постизање чистије и конкурентније привреде у Републици Србији у сарадњи са економским актерима, потрошачима, грађанима и организацијама цивилног друштва. Нови документ јавне политике има за циљ да убрза трансформационе промене које захтева европски стратешки оквир (Европски зелени договор, СЕАР) базирајући се на активностима за развој циркуларне економије које се примењују од 2022. године. Овај програм треба да обезбеди да се нове могућности из транзиције максимизирају, уз минимално оптерећење грађана и привредних субјеката.

Како је већ наведено, нови Програм ЦЕ треба да настави са спровођењем свих мера и активности утврђених у првом програму за ЦЕ за постизање општих и посебних циљева. Програм за наредни период је потребно ускладити са напорима ЕУ за постизање циркуларне економије до 2050. године. Стога се предлаже да се у нови Програм уведу мере и активности које би олакшале:

- ⇒ Осигурање високог нивоа усклађености са законодавством ЕУ о отпаду;
- ⇒ Реформу сектора отпада и затварање незаконитих депонија;
- ⇒ Приоритизацију сектора као што су пластика, грађевински материјал, отпад од хране и текстил због њиховог утицаја на животну средину, али и могућност да се њихови производи користе као секундарни материјал;
- ⇒ Увођење конкретнијих правила за сузбијање "манипулативног зеленог маркетинга";
- ⇒ Увођење принципа одрживог туризма.

Исправно постављени приоритети Програма развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022-2024. године, као што су подршка привредним субјектима у циљу унапређења ефикасности производње и уклањања отпада из ланаца снабдевања, задржавање компоненти и материјала у затвореном циклусу кроз поновну прераду и рециклажу, примена нових технологија и замена старих материјала напредним и обновљивим, прелазак на коришћење обновљивих извора енергије и материјала, продужавање животног века производа кроз пројектовање и одржавање и виртуелне испоруке робе и услуга и даље треба да буду у фокусу националних политика које промовишу транзицију ка циркуларној економији.

У трансформацији друштва, односно, преласку са линеарног на модел циркуларне економије подршка локалним самоуправама и грађанима/потрошачима игра веома важну улогу. Зато је потребно наставити са континуалном подршком локалним самоуправама у изради локалних мапа пута за циркуларну економију која ће допринети формирању одрживих заједница. Такође, потребно је едуковати релевантне заинтересоване стране (медије, школе, универзитете, потрошаче), ојачати сарадњу између пословног и академског сектора за иновације које доприносе циркуларној економији и подстаћи примену зелених јавних набавки и добровољних инструмената из области заштите животне средине.

Процес транзиције са линеарне на циркуларну економију је дугорочан процес који превазилази трајање овог Програма стога је потребно наставити са активностима за даљи развој циркуларне економије. Циљеви утврђени у првом Програму су и даље релевантни и потребно је наставити са спровођењем већ идентификованих мера и активности, нарочито оних који се из објективних разлога нису у потпуности реализовале у претходном периоду важења Програма.

У току је усвајање новог Програма развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2026 -2030. године са предвиђена два Акциона плана, први за период 2026-2027. године, а други за период 2028-2030. године током чијег спровођења ће се наставити са циљевима препознатим у Програму развоја циркуларне економије у Републици Србији за период 2022 -2024. године, а додате су и нове активности и мере које су препознате као важне за прелазак на циркуларну економију која је прилика за модернизацију националне економије, већу конкурентност на европском тржишту, као и за усмеравање економије и друштва у целини у одрживијем правцу.